Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 92. **Sibiiu, 15/27 Novembre 1878.** **Anulu I.**

Memoriu asupra starii Romaniloru transdanubiani.

(Urmare si fine.)

Asia dér Romanii posedendu tóte calitatile si elementele necesarie pentru constituirea si starea de sine unui poporu, si subtu punctulu de vedere intelectuale, avendu superioritatea asupra Bulgariloru chiar si a Greciloru, ar fi o nedreptatire càtre eî, si unu germine de desordine si de nestabilitate in constituirea si in noulu organismu, ce are se se faca provincieloru din Europ'a, déca — ceea ce nu ne vine se credemu — Romanii voru fi nesocotiti cá unu poporu distinctu in noulu organismu alu acestoru provincii, si nu li s'aru acordá si loru aceleasi drepturi, cá si Bulgariloru si Greciloru, adeca dreptulu si facultatea de a avea si ei o autonomia administrativa si de municipie, avendu cu Bulgarii si cu Grecii din aceeasi provincia numai nisce relatiuni si legaturi generale si confederative, precum au diferitele cantóne ale Elvetiei in confederatiunea statului Elvetianu.

Nu scimu de ce Bulgarii, Grecii si Romanii, cari locuescu in aceea-si provincia a Turciei, n'aru poté fi constituiti asia, in càtu se se póta desvoltá si trai fia-care elementu cu individualitatea sa nationala fara antagonismu si fara asuprire séu inriurirea celui mai micu séu mai paciuitu din partea celui mai mare la numeru séu mai indrasnetiu, intocmai dupa cum in confederatiunea Elvetiei traiescu in armonia si se desvólta a parte fia-care din cele trei elemente, adeca germanu, italianu si francesu, mantienendu-se prin organismulu confederativu ecuilibriulu intre ei. Nu scimu déca óre nu s'aru poté face totu asia si pentru diferitele popóra crestine ale peninsulei Balcanice, si déca nu s'aru poté aplicá acelasiu sistemu administrativu la provinciele Turciei, carora este vorb'a a li se dá o autonomia administrativa, si acaroru poporatiune este micsta.

Pe langa acestea elementulu romanu din caus'a positiunii sale geografice si a conditiuniloru lui sociale, este destinatu a fi cá unu zidu, care va inpiedecá ciocnirea celoru doue elemente, adeca: alu Bulgariloru si alu Greciloru, si va fi, in noulu corpu socialu-politicu, ce Europ'a are se creeze in peninsul'a balcanica, unu felu de agentu fisicu, care se póta tiené ecuilibrulu si se neutralisedie silintiele si antagonismulu acestoru doue elemente, cari chiar de acum, de si fiindu sub direct'a domnía a Turciloru, aspira si chiaru lucrésa intre lupte crancene, cá unulu se aiba preponderantia asupra celuilaltu. Este lesne de intielesu si de prevediutu, ca déca Romanii aru avea nenorocirea se fia condamnati, a nu mai fi unu poporu distinctu, precum au fostu si sunt inca pàna astadi sub regimulu actuale, ecuilibrulu se va rupe, si o ferbere si ciocnire mai curendu séu mai tardiu are se se ivésca intre Romani si Bulgari séu Greci. Si precum de multe ori dintr'o schînteia se face unu incendiu mare, totu asia se póte cá, din o noua tulburare si nemultiumire a unuia din popórale crestine din peninsul'a balcanica, se se nasca o conflagratiune generala, ceea-ce marile Poteri si prevedietorii loru representanti ai Congresului dorescu si lucrésa negresitu cá se previna si se inpedece pentru viitoriu.

Éta dara, ca chiaru interesele generali ale Europei ceru, cá poporulu romanu, inplantatu de Providentia séu de inpregiurari in peninsul'a balcanica, cu nisce conditiuni si calitati, fisice si morale, care sunt de natura a 'lu face se póta mantiené ecuilibrulu si armoni'a intre diferitele elemente ce locuescu aceste tieri (peninsul'a Balcanica), si a dá garantiele cele mai solide pentru mantienerea bunei ordine si a linistei in poporatiunea micsta a acestoru provincii: ca unu asemenea poporu — dicemu — nu numai ca nu trebuie nesocotitu séu slabitu si treptatu sacrificatu in reformarea edificiului nou politico-sociale alu peninsulei balcanice, ci inca trebuie mantienutu si intaritu; esistenti'a si desvoltarea lui fiindu de neaparata necessitate si conditiune de „sine qua non“ pentru bun'a stare, pentru soliditatea si pentru indelungat'a durata a noului edificiu, alu carui planu Congresulu este menitu a face.

Rogandu dér pe Escelentiele Vóstre, se binevoiti a luá in seriósa considerare nu numai drepturile si positiunea nóstra si cá ómeni si cá unu poporu de sine statatoriu in peninsul'a balcanica, ci si motivele pentru care o politica intielépta si perspicace nu póte fi de càtu in favórea satisfacerii dorintieloru si intereseloru legitime si a esistentiei poporului Romanu cu individualitatea sa nationala, ne place a crede, ca solicitudinea cea petrundietória pe de una parte a Escelentieloru Vóstre, sentimentulu de justitia si de nepartinire pe de alt'a, va face dreptate si noue Romaniloru, incàtu in regularea cestiunei dise a Orientului, se se asicure si individualitatea nóstra de unu poporu de ginta latina, luandu-se tóte mesurile si tóte precautiunile, cá in nou'a stare de lucruri ce are a se creá de càtre Congresu, limb'a, nationalitatea, autonomi'a administrativa si municipala a Romaniloru se fia recunoscuta si garantata in modu efectivu, si se fia la adapostu de ori-ce inriurire si vatemare din partea Greciloru séu a Bulgariloru, asia, incàtu noulu organismu se nu permita nici intr'unu modu calcarea acestoru drepturi ale Romaniloru de càtre ori-cine, nici direct'a séu indirect'a desnationalisare a loru pentru profitulu Panslavismului séu Panhelenismului, ci se ne bucuramu si noi Romanii de aceleasi drepturi sociale, administrative, religióse etc., precum Bulgarii si Grecii, carora noi Romanii niciodata nu le-amu fostu ostili si nici nu le vomu fi vreodata, ci vomu trai cu densii in buna armonia si in confraternitate, cu conditiunea cá si ei se respecte drepturile si legitimele nóstre dorintie, precum noi respectamu pe ale loru cu scrupulositate.“

Pàna aici memorialulu. Nu ne aducemu aminte se fimu datu in istori'a moderna preste vreunu altu actu nationale cum este acesta, carele se fia fostu supusu la deliberatiunea vreunui congresu diplomaticu europénu din partea si in numele poporului romanescu din peninsul'a Balcaniloru. Asia precum se publicà memorialulu acesta, nu se vede subscrisu de nimeni; ne sunt inse cunoscuti prea bine bravii barbati carii l'au inpartitu intre membrii congresului. Cà faptuitorii nu au esitu in publicu cu numele loru, se esplica de ajunsu din inpregiurari. Nu era nici-o trebuintia se se espuna la vendett'a atàtoru inamici ai elementului nostru nationale romanescu. Se póte cá se ajunga si dile cá acelea, in care se fia necessitati a pune totulu in jocu, a riscá totu, securitate personale, avere, viatia.

Cá de incepetura, acestu memorialu este si trebue se fia fórte bine venitu pentru totu sufletulu romanescu; dara cá unui actu publicu informatoriu ii lipsescu multe. Fratii macedo-romani au se'si incórde tóte poterile, se adune date istorice, geografice, topografice, statistice de poporatiune si finantiali càtu se póte mai multe si mai authentice. Scimu bine cà acelea sciintie si cunoscintie sub turci n'au potutu prosperá; acésta inse nu escusa pe nimeni in viitoriu. Intre macedoromani se afla fórte multi, carii dispunu si de averi mate-

Foisiór'a „Observatoriului“.

Episcopulu Gavrielu Gregoriu Maioru.

(Urmare.)

La a. 1772 in 2 Maiu murindu episcopulu Rednicu, la cererea clerului, Gregoriu Maioru fù érasi pusu in onórea de mai inainte. In sinodulu din 15 Augustu aceluiasi anu, tienutu sub comisarii imperatesci contele Haller si Beldi clerulu aratá increderea ce o avé in densulu prin aceea cà-lu candida acum a 3 óra la episcopie mai cu tóte voturile;[1]) ce e mai multu dupa cum dice acelasiu istoricu: toti ilu asceptau cu atàta doru cá se se intórca in Ardélu, càtu pruncii cari nu-lu cunoscusera, ci numai de nume i audisera inca strigau: Maioru! Maioru!

In Octobre 1772 imperatés'a Mari'a Teresi'a ilu intarí de episcopu alu Fagarasiulu, de care lucru — dice Sam. Clainu — fórte s'au bucuratu tóta romanimea din Ardélu.[2])

Tocma pe atunci a fostu convocatu, de imperatés'a Mari'a Teresi'a, sinodulu episcopiloru uniti din Ungari'a si Transilvani'a in caus'a Serbatoriloru, la care luà parte si Gregoriu Maioru. Dupa finirea sinodului s'a consacratu de Basiliu Bosiscoviciu episcopulu din Croati'a, in biseric'a din curtea imperatésca, la care actu fù de facia: Imperatésa, Imperatulu si unu publicu fórte numerosu. Maioru cu acea ocasiune a capetatu dela imperatés'a unu inelu si o cruce[3]) pe care le a lasatu episcopiei.[4])

Intórcerea si mergerea s'a prin Transilvani'a càtra scaunulu episcopescu semená fórte tare cu a unui cuceritoriu. Omenii cu miile esiáu inaintea lui. Éta ce dice Sam. Clainu vorbindu despre venirea lui Gregoriu Maioru la scaunulu episcopescu[1]): „Din tóte partile adunanduse clerulu si poporulu se védia cu marire onoratu, venindu la scaunnlu episcopescu, pre celu ce cu càtiva ani mai inainte cu mare a amiciloru dorere l'au fostu vediutu cu ocara scosu din tiér'a. — Bucuri'a mare in adeveratu la totu clerulu si poporulu romanescu a fostu pentru venirea episcopului Maioru.“

Acum se deschise pentru barbatulu nostru unu altu terenu cu multu mai largu, pe care poté se-si inplinésca unic'a dorintia: de a vedé intréga romanime unita in cugete si in simtiri. Sublima idea, dar' si grea de realisatu. Elu avea se delature multe piedeci, cari de cari mai mari si mai contrarie ideei sale. Elu avea se se lupte mai intaiu cu nesciinti'a poporului, pentru-cà prevedé bine cà venitoriulu unei natiuni depinde dela gradulu facultatiei lui intelectuale; precum a unui individu dela prim'a lui educatiune. Acésta piedeca inse cu atàta erá mai mare, cu càtu erá mai grosu intunereculu in care jacé poporulu séu mai bine disu natiunea.

Altu obstacolu ce i se opunea marelui barbatu erá discordi'a séu neunirea in privinti'a religiunei. Contrarii religiunei nóstre in genere, si in specie ai natiunei romane, precum totu deauna asia si in tempulu acesta, aflau destula materia cá se inparechiese pe romani — ce jacea in interesulu loru — si se bage intre ei certele religióse. Alu treilea obstacolu erá seraci'a natiunei; cà-ci pàna candu o natiune e seraca, pana atunci nu se póte presupune, bá nici cugetá cà ar' poté face pasii necesari spre inaintarea si libertatea sa.

Se tacu de alte vicie, cari tóte erâu totu atàtea obstacole unui barbatu ce voiá binele si fericirea natiunei romane.

Obstacolulu primu a fostu inceputu a se delaturá inca de antecesorii sei, carora inca nu le lipsí o atare idea. Gratia Provedintiei divine, cà fericitulu Inocentiu si-a cunoscutu pre deplinu chiemarea sa; tielin'a — cá se me esprimu asia — a spart'o, acum nu mai lipsea altuceva decàtu cá succesorii sei se cultive agrulu cu semintia utila. Delaturarea acestui obstacolu erá neincunjuratu de lipsa si cá se póta delaturá pre alu doilea. Trebuea mai intaiu se lumineze natiunea intréga si numai dupa aceea se pasiésca la inpacarea certeloru religióse; trebuiá cá se le arate, cà intre uniti si neuniti e cu multu mai pucina diferentia decàtu cá se i póta desface „in doue castre inamice.“ Numai dupa delaturarea acestoru obstacole poté unu organisatoriu se pasiésca la delaturarea obstacolului alu treilea, la scóterea poporului in càtva din miserie. Pentru-cà ori ce natiune, mai inainte de tóte trebue se aiba sciinti'a necesaria spre unu lucru, dupa acea vointia, adeca unire in cugete si simtiri si numai dupa aceea póte pasi la facerea lucrului proiectatu. Tocma asia stá lucrulu si pentru natiunea nóstra. Mai intaiu trebuiá se se cultive, se se desvólte in privinti'a intelectuala si morale, cá asia se fie apta pentru castigarea libertatiei necesaria unei natiuni, dupa aceea se se unésca in lucrari si pretensiuni si apoi cu ajutoriulu acestora se se alunge miseri'a la care au ajunsu.

Aceste obstacole, vrendu nevrendu trebuiá se le alunge unu barbatu organisatoriu, si apoi se pasiésca la alte lucruri mai totu asia de remarcabile. Ce nici nu lipsí.

Scóle cu ajutoriulu lui D-dieu, prin liberalitatea casei Habsburgice, si neobositulu zelu alu marelui pastoriu Inocentiu si a urmatoriloru sei s'au facutu; dar' lipseau scolarii. Pentru cà in genere vorbindu, poporulu romanu erá destulu de seracu, cá se numai amintescu si de feudalismulu celu infernalu, cá se nusi póta trimite copii la invetiatura.

(Va urmá).

---

[1]) Petru Maioru la Cipariu Acte si Fragm. p. 129; er' Sam. Clainu .dice: s'au adunatu Soboru mare in Blasiu .... in care se candidara: Gregoriu Maioru cu mai multu de 100 voturi etc. Acte si Fragm. p. 126.

[2]) Sam. Clainu la Cipariu. Acte si Fragm. p. 126.

[3]) Samoila Clainu, la Cipariu Acte si Fragm. p. 128.

[4]) Testam. fund. Gregorii Maioru.

[1]) la Cipariu Acte si Fragm. p. 128 et seqq.

riali considerabili, se bucura si de connecsiuni in regiunile mai inalte ale societatiei europene. Acum cá nici-odata sunt ei datori numelui de romanu, originei, onórei si reputatiunei loru, cá se ésa pe facia, inaintea lumei europene, fara a se mai gena de greci ori de slavi cu numele loru adeveratu, se se dea de aceia ce sunt ei in adeveru, de romani locuitori mai bine de ani doue mii intre marea adriatica si cea egeica, intre muntii Balcani (Hoemus) si Pindu. Fórte intieleptiesce memorialulu face apellu la starea si la raporturile internationali moderne din Elveti'a si Belgiu. Pre càtu timpu tierile polyglotte nu voru fi organisate dupa modellulu Elvetiei, de pace durabile, buna intielegere, securitate, prosperitate si nici de moralitate publica nu va potea fi vorb'a in trensele.

Ni se va obiecta, cà in staturi despotice, gubernate tiranesce, nu póte cineva se ésa pe facia cu apararea intereseloru nationali inafara, fóra pericolu de a fi „sfarmatu" si nimicitu. Scimu si noi, cà tirani'a se incérca se'ti inchida orice cale de aparare, se'ti astupe gur'a si se ti-o incuie cu lôcatu, se'ti smulga din mana si pén'a de scriitoriu si publicistu, éra daca cutedi se te plangi in afara, esci inferatu de tradatoriu, si in casulu celu mai favorabile spendiuratu cum se dice, in effigie."

Dara pentru poporulu macedoromanu tocma epoc'a presenta este nespusu de favorabile, in càtu adeca inpregiurarile fórte critice din Orientu tînu in grija torturatória pre toti acei ce aspira spre a'i incaleca si in viitoriu, a se ingrasia din sudórea loru, a'si inmulti si intari elementulu propriu prin absorbirea elementului romanescu, a'i insiela cu mii de mósce (reliquii) false, puturóse si cu icóne facatórie de minuni.

Din Bucovin'a

ne vení acestu Necrologu: „Alesandru cav. de Popovici, proprietariulu mosiei Stupca, a repaosatu astadi dupa unu morbu de totu scurtu in curtea Stroiesciloru, proprietatea fratelui seu mai mare Georgie cav. de Popovici, in vîrsta de 52 de ani. Inmormentarea i se face in diu'a de $^{5}/_{17}$ a l. in comun'a Stroiesci. Se invita deci toti consangenii, amicii si cunoscutii, se binevoiésca a participa la acestu actu de doliu, Stroiesci, in $^{3}/_{15}$ Noembre 1878". Elen'a cav. de Popovici, nascuta comtesa Logotheti, cá socia. Dumitru, Georgie cav. de Popovici cá frate. Eufrosina ved: de Pantasi cá sora." —

La acestu necrologu se adaose din partea unui vechiu amicu urmatóri'a amintire.

Asia suna anuntiulu de doliu inpartitu pe la noi prin tiéra. Acelu anuntiu desteptà in tóte ânimele romaniloru bucovineni, atatu intelegintia catu si poporu ca-ci cine nu sciá si nu stimá pre boeriulu „Alecu" cav. de Popovici si pre intréga nobil'a si generós'a famili'a a „Popoviceniloru," desteptà dicu, o adeverata si profunda jele, eara gazet'a oficiala „de Cernauti" se esprima asupra tristului acestui casu de mórte, in numerulu seu din 18 Nov. cu urmatóriele cuvinte: „In 15 a. l. repaosà la Stroiesci proprietariulu mare, dn. Alesandru de Popovici, de o mórte grabnica, lovitu de apoplexia. Repaosatulu era unulu din cei mai insemnati si mai respectati proprietari mari ai acestei tieri, carii l'au alesu cá deputatu alu loru pentru una din sessiunile dietale trecute. Alesandru de Popovici se retrase insa curendu dela vièti'a politica publica si se ocupá mai multu cu economi'a rurala, fiindu densulu unulu din cei mai intelegenti si mai zelosi cultivatori de pamentu. Inmormentarea repaosatului urmà in 17 a. l. la Stroiesci, participandu la acestu actu funebru nu numai unu mare numeru alu consociloru repaosatului de unulu si acela-si rangu, ci si alu orasieniloru din Sucév'a si alu locuitoriloru din intregulu tînutu.

Noi insa, carii avuseramu norocirea de a cunósce pre repaosatulu si asia in comunu si profundu regretatulu Alesandru cav. de Popovici mai de aprópe, adaogemu, ca densulu — descendente despre mam'a sa din stralucit'a familia a Costinesciloru — a fostu si unulu, in intréga nóstra tiéra recunoscutu de romanu bravu si activu, precum si unu barbatu nobile in ori-si ce privintia, unu patriotu adeveratu si zelosu, si unu boeriu induratoriu, binefacatoriu si sprijinitoriu, atatu alu ori-si carui institutu patrioticu si nationale, catu si alu ori-si cui, carele a cautatu ajutoriulu seu! Martori despre acésta sunt atati studenti seraci de pe la diversele scóle, saracii orasiului Sucéva: martore in fine, mai sunt si lacrimele veduveloru si serimaniloru din comun'a sa Stupca, cari deplangu astadi si voru mai deplange inca lungu timpu in repaosatulu pre parintele si bine-facatoriulu loru in tóta poterea cuventului! — Ceea ce insa e si mai multu, cea mai mare bunatate ce facù repaosatulu intregei comunei sale Stupca si mediatu poporimei romane tierane, a fostu, ca inainte de 15 ani, pe candu inca nu erá nici o scóla natiunala-poporala in intregulu acelu tînutu, repausatulu boieriu Alesandru cav. de Popovici infiintià si dota in comun'a sa o scóla poporala, ale careia frupte vediuramu ca le cunoscù si le simtí marea multime de poporu din intregulu tînutu chiar si acum, la inmormentarea generosului si nobilelui fundatoriu alu acelei scóle, ascultandu cu lacrimi pe fatia melodiósele cantari corale ale copilitieloru si baitieiloru scólei din Stupca, carii bietii cu totii, cu invetiatoriulu si cu stégulu loru scolariu alergara cá la o unu milu de locu pana la comun'a Stroiesci, spre a aduce remasitieloru pamentesci ale binefacatoriului loru ultim'a veneratiune si gratitudine!

Fia-i acestui demnu barbatu si romanu tierin'a usióra si memori'a eterna!

Pana aci fói'a germana oficiala din Cernauti.

Din pén'a dlui referente inse mai aflamu una din faptele cele mai generóse si patriotice a le fericitului in domnulu barbatu. In érn'a trecuta, dupa ce aruncasera in temnitia pe junii studenti membrii si societatiei Arborós'a si'i tînea in arestu preventivu ca pe nisce inculpati de omoru sau teciunaria (incendiari), Al. de Popoviciu fu acelu proprietariu curagiosu si devotatu pentru aperarea celoru innocenti, care 'si oferi de cautiune intrég'a sa proprietate mare, numai pentru cá acei juni se fia dimisi si lasati pe picioru liberu pana la esirea sententiei definitive.

Aceeasi familia nobile mai fu ajunsa inca si de unu altu desastru si doliu, ca-ci cumnatulu Alesandru de Pantasi cadiuse inainte cu doue luni in lupt'a cea crunta si furiósa dela Sencovitie din Bosni'a. —

Transilvani'a.

Sibiiu, 25 Nov. n. Dupa unele ploi merunte, timpulu s'a indreptatu fórte bine. Avemu pana acuma tómna din cele mai frumóse. Vitele mai pascu la campu si nutretiulu adunatu se crutia pe érna, éra seracimea nu are trebuintia se ardia lemne multe si scumpe. Semenaturile de tómna s'au facutu mai preste totu. Dara vai, cele publicate in corespondenti'a „din partile Blasiului de Cineva" (Nr. preced. 92) se coprindu si in altele, venite din celelalte parti ale tierei. Usurari'a (camatari'a) robesce tiér'a intréga. Amu intielesu ca peritorii de fóme si golatate in cei doi ani din urma au luatu bani si bucate cu orice pretiu spre a scapa de perire; dara nu intielegemu de locu pe bogatii usurari si pe proprietarii mari, candu ei in furiós'a loru lacomia facu cá si bab'a din fabula, care avendu o gaina ce'i ouá pe fia-care di cate unu ou de auru, intr'o di o ucise, pentru cá se scótia din ea tóte ouale dintr'o data, a scosu inse numai unulu. Comune intregi mari, scadiura la ½ populatiunea, altele se stingu cu totulu. Nu e de ajunsu, ca coler'a si anghin'a difterica, éra in anii din urma fómea secerà mii de vieti omenesci preste mortalitatea normala, mai vinu si camatarii cá se gonésca pe ómeni din tiéra, se'i alunge pe campiile Ialomitiei, pe „Baraganulu" Brailei si in Dobrogea; apoi dara cine se le mai bea vinarsulu celu puturosu si spurcatu, si ce e mai multu, cine se le cultive agrii, éra preotii pe cine se mai boteze, se cunune, se unga, se ingrópe?? „Se se si mai duca dracului din romani, cà si asia sunt prea multi si nu voru se fia magiarisati," audi vorbindu-se pe la Deva, Turda, Clusiu etc. Se se duca, nu unde'i mana ei, ci unde se póta traí, dara pe cine veti aduce voi in loculu loru? In Bosni'a nu e prisosu de locuitori, apoi mohamedanii nu voru se tréca incóce, éra pe serbi nici chiaru Koos Ferencz nu'i voiesce.

Ni se scrie din comitatulu Hunedorei, ca intemplandu-se in mai multe comune vendiari de case, pamenturi, gradini, prin executiune la toba, s'au cumparatu cu cate 30—20 chiaru si numai cu 8 florini, éra la unu locu cu cate 2 séu 3 cruceri, nu fiorini. Nimeni nu ar crede acestu lucru, déca nu s'ar constata prin acte oficiali. Si se nu créda cineva, ca prin acea procedura nebunésca ar saraci numai elementulu romanescu; cà-ci tocma si noi amu fi in stare se producemu mii de esemple despre saracirea totala a elementului magiaru pana la atata, in catu s'au vediutu inca si baroni locuindu in cascióre coperite cu paia, éra altora luandu-li-se prin esecutiune tóta averea (vedi mai in fia-care Nr. alu Monitorului of. Közlöny din B.-Pesta). Dara érasi se nu crédia cineva, ca tiér'a ar fi lipsita cu totulu de ómeni bogati, ca-ci altumentrea cum ti-ai esplicá lucsulu si anume sutele de mii cheltuite la alegeri (vedi desbaterile dietali din estim pu), cum si donatiuni cá cea de 65 mii fl. facuta de comitele Kuhn gimnasiulu reformatu din Orasthia si altele multe. Tocmai si intre romani se afla familii dieci de mii cu stari respectabili. Lupt'a inse politica si nationale — magiarismulu — are, directe si indirecte, influintia teribile, desastrósa, funesta, ruinatória, asupra raporturiloru nóstre de pe terenulu economiei sociale, politice, nationale. La noi nu e vorb'a numai de a sarací individu pe individu, ci natiune pe natiune. De aici, din acésta politica afurisita se esplica si o multime de apparitiuni economice si finantiali ale statului. Dara ce vrea se scia fanatismulu de unele cá acestea?! —

A propos de gimuasiulu dela Orasthia. In acela invetia pana la 140 de tineri romani, intre carii vreo 85 gr. resariteni si restulu gr.-catholici, platesce fiacare didactru cate 10—15 fl. pe anu, cá se ajunga la salariele profesoriloru; dara de limb'a si literatur'a romana nu e nici vorba. . . . .

Se vedu uneori preoti romani strimbandu din nasu, ca asia numitá inteligentia nu prea merge la biserica. Reverentiele loru au dreptate se strimbe; dara si noi avemu dreptu se intrebamu, ca óre tineri cati invétia de mici pana la etate de ani 20—25 totu numai in scóle de alte legi si alte limbi, la ce biserica voru mai merge, pe ale cui fete voru lua de neveste si — in ce religiune voru cresce pe pruncii loru. Cathechiserea ii va mantui. Nici dv. nu o credeti acésta. Apoi nu vedeti, ca una parte mare de tinerime e indreptata se invetie cathechismulu in limb'a magiara si nemtiésca. Dara se lasamu acésta tema vitale pre candu voru incetá certele dintre uniti si neuniti. . . . .

Revista politica.

Cestiunea asia numita orientala, acarei itie in locu de a fi descurcate prin tractatulu dela Berlinu au fostu si mai multu incurcate, inca nu si-au aflatu deslegarea sa si eata, ca unu nou resbelu a eruptu intre Angli'a si Emirulu din Afganistanu. Acestu resbelu Angli'a are se-lu multiumésca intrigeloru russesci, cari se folosescu de Emirulu din Afganistanu numai cá de unu instrumentu docilu, pentru cá prin midiulocirea lui se angejese forti'a armata a Angliei in Asi'a si asia Russi'a scapendu de opositiunea celui mai poternicu si energiosu rivalu in Orientu se póta continuá oper'a sa inceputa de a sdrobi si a nimici cu deseversire imperiulu turcescu. Acésta opera din partea Austriei, care au primitu fatalulu mandatu de ocupatiune, a fostu nu numai inlesnita, dara si accelerata, cu tóte ca comitele Andrássy si umbr'a sa d. Coloman Tisza, pretindu, ca unic'a tienta a politicei loru este de a pune stavila panslavismului si a inpiedecá realisarea tendintieloru finale ale politicei russesci. Dara care sunt si care potu fi aceste tendintie finale ale bunului si amabilului nostru aliatu dela Berlinu si Reichstadt? La acésta intrebare gubernulu austro-ungaru s'au feritu pàna acuma cá de focu de a dá respunsu categoricu, in necasulu tuturoru interpelatiuniloru ce i sau facutu in cele trei parlamente, adeca in Reichstagulu din Vien'a, diet'a din B.-Pest'a si in delegatiuni. Probabilu, ca evenimentele cele mai de aprópe si celu multu la primavéra voru dá respunsulu prin focului tunuriloru si prin ascutisiulu baioneteloru. In totu casulu gubernulu englesu va trebui se-si incordese tóte poterile sale si se ia mesurile cele mai prudente, pentru-cá se póta desjucá planulu russescu, alu carui scopu este de a pune pe Angli'a intre doue focuri si asia se o paralisese. In Asi'a Angli'a va avea a se luptá nu numai pentru hegemoni'a sa, ci pentru esistenti'a imperiului seu din Indii, éra in Europ'a trebue se se lupte pentru Constantinopolu si strimtorile din Dardanele, care sunt chei'a imperiului seu din Asi'a si prin urmare a comerciului seu maritimu, care este bas'a esistentiei sale. Angli'a deci are a se luptá, nu pentru interese inchipuite, ci pentru interesele sale cele mai reale si vitale. Este deci lucru firescu cá lumea intréga se-si indreptése privirile sale asupra Asiei si se incépa a-si reinprospetá cunoscintiele sale geografice ale aceloru localitati si campii, pe care deja tunulu a inceputu se vorbésca, éra sangele omenescu se curga din ranele celoru morti si ale celoru raniti. In 22 l. c. armat'a englesésca au ocupatu localitatea intarita Alimusjld, dupa o lupta scurta cu Afganii, cari aflanduse in numeru micu, s'au retrasu in disordine, lasandu pe morti si raniti, munitiuni, proviantu si mai multe tunuri in manile englesiloru. In fati'a acestei situatiuni critice gubernulu a conchiematu parlamentulu pe diu'a de 5 Decembre viitoru.

Pe candu in Asia se incepe unu nou resbelu, care probabilu ca va esercitá o influintia mare si asupra desvoltarei ulterióre a cestiunei orientale, urmat'a romana de ocupatiune, dupa ce a trecutu in revista la Braila pe din inaintea Altetiei Sale Regale Carolu, in 26 si 27 l. c. a trecutu pe la trei puncte in Dobrogea, unde precum ne spune „Romanulu“, ea este asceptata cu doru din partea poporatiunei si unde va fi salutata in modulu celu mai serbatorescu. Dorindu-i succesulu celu mai strucitu bravei si gloriósei armate romane in missiunea si civilisatóre, cu care a fostu insarcinata din partea areopagului europénu, nu ne potemu retiené a nu ne esprimá totu-odata si acea dorintia fierbinte, cá geniulu ei protectoru se o apere si se o crutie de acele esperientie triste si sangeróse pe care le au incercatu brav'a si nu mai pucinu gloriós'a armata de ocupatiune austro-ungara in Bosni'a si Hertiegovin'a. Fie cá Dobrogea cedata Romaniei se nu se adeverésca a fi unu daru alu Danaidiloru, precum este Bosni'a si Hertiegovin'a pentru Austro-Ungari'a.

Atentatulu sceleratu comisu asupra regelui Italiei este condamnatu de intrég'a lume civilisata. Regele Umbert a primitu felicitari dela tóte curtile, pentru fericit'a salvare a vietiei sale. Ovatiunile si omagiele, ce i se facu din partea intregei popouratiuni a regatului, fara deosebire de partite, este prob'a cea mai evidenta pentru poporaritatea de care se bucura junele rege, precum si ca natiunea italiana desaprobésa si condamna fapt'a smintitului ucatariu Passamente, care si-au indreptatu pumnaiulu seu asupra ânimei fiiului iubitu alu lui Victore Emanuelu, carui'a Itali'a are se multiumésca marimea si positiunea sa actuala. Nu pucinu este laudatu si serbatoritu si actualulu ministru-presiedinte alu gubernului italianu d. Cairoli, care n'au pregetatu a salvá viati'a regelui seu, espunendu-si pe sa. Reactionarii si absolutistii si cu deosebire cei din Prussi'a se asceptau, ca acuma gubernulu Italiei inca va imitá pe principele Bismark si va pune Itali'a intréga in stare de asediu, asia precum o facù dictatorulu-cancelariu cu Prusso-Germani'a, Dara nu, ei s'au bucuratu prea de tempuriu, pentru ca regele Italiei precum si consiliarii sei sciu prea bine, ca unu poporu liberu, nu se gubernésa prin legi socialiste si nici prin politie, ci prin bunavointia, justitie nepartinitóre si prin o administraiune onesta si patriotica.

Déca cele ce se petrecu in lumea mare nu sunt nici decum de natura a ne inbucurá si linisci, apoi dieu cele ce se petrecu in monarchi'a austro-ungara inca nu sunt inveselitóre, ci din contra. Situatiunea monarchiei nu este intru nemicu mai clarificata, decatu cum era mai 'nainte de a se conchiamá delegatiunile. Comitele Andrássy au impartitu intre membrii delegatiunileru asia numit'a carte rosie, care este o colectiune capriciósa si arbitrara a corespondintiei sale diplomatice. Din acésta corespondintia se póte vedea pana la evidentia, ca politic'a comitelui Andrássy in cestiunea orientala a fostu si este aceea, de a nu avea nici o politica, ci a urmá acea politica ce i se dictésa din Berlinu si St. Petersburg. Este politic'a lunatica, precum o a numitu Kossuth si nestatornica a unei libele de apa, séu politic'a din „casu in casu“, precum o au numitu insusi conducetorulu ei, séu mai bine disu celu condusu de ea. Ca acésta parere nu este numai a elementeloru nemultiumite cu politic'a inaugurata dela 1867 incóce, ci chiaru a celoru mai seriosi patrioti magiari, s'au potutu vedea din discursurile pronuntiate in dieta, din partea unoru barbati cá fostii ministrii-presiedinti Szlavi si Bittó, cari condamnara politic'a aceea in modulu celu mai categoricu. De mare interesu este pentru noi romanii si aceea ce audimu cum se esprima unu adeveratu barbatu de statu magiaru despre sistemulu actualu, unu barbatu pe care trebue se-lu respectese atatu amicii catu si contrarii sei. Acelu barbatu este d. Paul Somssici fostu presiedinte alu dieei si fostu deputatu in mai tóte legislaturele dietei magiare. Eata prin ce termini au refusatu acestu barbatu primirea unui mandatu de deputatu pentru diet'a actuala, ce i s'au oferitu din partea alegetoriloru din Segedinu.

„Mai antaiu de tóte sunt betranu, dara chiaru déca asiu trece preste acésta dificultate, totusi astadi credu mai firmu, cá cu unu jumetate de anu inainte de acésta, ca opositiunea nu va fi in stare se invinga politic'a domnitóre, acea politica, acarei indeplinire o au luatu asupra'si barbatii actualelui gubernu. Pentru acuma celu pucinu orice intreprindere in directiunea acésta o consideru a fi fara de nici unu resultatu; o sarcina inse care este legata cu multe neplaceri personale, si care acuma nu ar obtienea nici unu resultatu — a luá asuprami o astfeliu de sarcina, nu pociu fi chiamatu eu in anulu alu 68 alu etatiei mele. Se o ia asuprasi cei mai tineri, cari potu contá pe si cu viitoriulu. Situatiunea nóstra finantiara si sociala o consideru a fi fórte trista, ea falsifica constitutiunea nóstra, ruinésa economi'a nóstra nationala si amaresce viéti'a de tóte dilele. Nu asia si-au inchipuitu Deak si toti aceia cari i-au ajutatu la oper'a sa — „dualismulu“. Ei nu s'au ganditu, ca delegatiunile carora li s'au concrediutu controlulu, respective deslegarea aceloru cestiuni, care au fostu considerate de comune, ca acele delegatiuni voru absorbi puterea suverana a dietei magiare, ca ele voru decretá chieltueli estraordinare in sume de multe milióne, cari nu se potu coperi din venitulu ordinariu, ci numai prin noue inprumuturi ale statului, si mai departe, ca ele voru decretá resbelu séu pace si ocuparea de provincii fara consimtiementulu prealabilu alu dietei, suverane. O astfeliu de procedere nu se póte basá pe dualismulu sanctionatu in anulu 1867, ci numai pe o mistificatiune arbitrara si o falsificare alui“.

Asia vorbesce unu Paul Somsici, care nu este nici serbu, nici croatu si nici romanu passivistu si dacoromanistu, ci unulu din cei mai integrii barbati ai natiunei magiare domnitóre. Se ne notamu bine acésta, ca mai curendu séu mai tardiu vomu avea lipsa de ea, atatu facia de amicii, catu si de inamicii natiunei nóstre.

Dela congresulu nationalu bisericescu alu Romaniloru gr.-or. din Ungari'a si Transilvani'a.

(Raportu specialu alu „Tel. Rom.“)

Siedinti'a X, din 11/23 Octobre 1878.

(Urmare.)

I. Hanea combate acésta propunere, fiindu o nedreptate a dispune despre sessiunea unei parochii, in favorulu altei parochii séu pentru altu scopu isi recomanda stergerea cu totulu a pasagiului din urma din al. 4.

Punendu-se amandamentele la votu, se primesce cu maioritate de voturi stilisarea propusa de eppulu Popasu.

Aline'a a 5. pe care comissiunea o recomanda spre primire neschimbata, deputatulu Radulescu o combate cá pre una ce ar inchide calea spre reducerea parochieloru ce se intentionésa, si recomanda urmatórea stilisare: „abatere dela aceste dispositiuni potu face numai sinódele eparchiale, dela cari se póte face apelatiune la congresulu nationalu.“

P. Cosma sprijinesce partea prima a propunerei, nu inse si partea din urma, de órece congresulu nu póte fi fara de apelatiune. — Sinodulu eparchialu este pentru densulu de ajunsu pentru a judecá in acésta materie.

Episcopulu Metianu tiene de mai bine a se concrede acésta afacere simplu consistoriului plenariu, ér'.

Episcopulu Popasu e de parere ca, prin relegarea hotarirei in acésta materie la sinódele eparchiale usioru s'ar poté intempla, ca pana la intrunirea sinodului eparchialu, atare comuna se se intarite intr'atatu, incatu se se pericliteze ortodocsi'a.

Dupa ce Radulescu isi retrage partea a dou'a a propunerei, deput. Petricu primesce alinea 5-a in urmatorulu tecstu: „Abatere dela aceste dispositiuni potu face numai sinódele eparchiale in casuri de necessitate notoria.“

§. 11 din proiectu la propunerea comissiunei se primesce neschimbatu.

§. 12 comissiunea propune a'lu primi neschimbatu.

Dep. Hanea insa nu este multiamitu cu cuprinsulu acestui §., deci propune a se primi in urmatoriulu coprinsu: „Diaconi se potu instituí pe langa bisericile parochiale la cererea motivata a sinodului parochialu, pe langa assigurarea unei subssistintie potrivite, in orasie de 300 fl., in sate de 200 fl. Dela diaconu se cere calificatiunea prescrisa pentru preoti.“ Propunetorulu recunósce ca sum'a indicata este prea mica pentru a assigura subsistenti'a unui omu, crede insa, ca se póte afla unu espedientu, déca postulu de diaconu se va combiná cu vre unu postu de invetiatoru la scól'a locala.

Dep. Ionasiu e in contra propunerei lui Hanea si sustiene tecstulu projectului, de órece dupa inprejurarile diecesei banatiene diaconulu n'ar poté fi si invetietoru, ca-ci elevii din institutulu clericalu din Caransebesiu nu asculta si studii pedagogice cá in archidiecesa si prin urmare n'au calificatiunea pentru invetiatori prescrisa de lege.

Eppulu Popasu sprijinesce propunerea lui Hanea, cere inse cá se se dica espresu, ca in casulu candu diaconulu va fi si invetiatoru, se-si documentese calificatiunea sa pentru acésta cariera.

Cerendu-se si primindu-se inchierea desbaterei, mai vorbesce dep. Cosma, care sustiene, ca diaconatulu este unu lucsu pentru bisericile parochiale satesci, si cine voiesce se faca lucsu, se-lu si platésca. Sprijinesce dér' tecstulu projectului, cu aceea, ca in salariulu ficsatu in projectu se se compute si eventual'a léfa ce o va avé diaconulu cá invetiatoru.

In urm'a unoru deslusiri date de presidiu congresulu primesce §. 11 in urmatórea stilisare: „Diaconii se potu institui la biserici parochiale numai sub conditiune, déca li se assigura unu venitu la orasie celu pucinu de 600 fl. si la sate celu pucinu de 400 fl. pe anu. Dela diaconu se cere calificatiunea ce se cere si dela preotu.“

§. 13. La propunerea comissiunei se primesce cu stergerea cuvinteloru „dilele de lucru“ din alinea e).

La §. 14. Eppulu Popasu propune a se face 6 clase de parochii, in loculu celoru 3 propuse de comissiune resp. de proiectu.

Dep. Crainicu, Seracinu si Cosma sustienu tecstulu comissiunei, care se si primesce.

La §. 15 comissiunea propune cá, din al. 1 si 2, unde e vorba de dreptulu de a concurá la o parochie de clas'a 1-a si 2-a se se stérga cuvintele „au facutu si doi ani de pracsa in cancelari'a consistoriala, séu langa careva protopresbiteru, ori cá invetiatoru si preste acésta“ si se se dica numai in urma al. 2 ca, „dintre concurenti voru fi preferiti“ cei cari au calificatiunea amintita mai susu; ér aline'a din urma se se stérga cu totulu.

V. Babesiu sustiene tecstulu projectului, ca-ci pracsa analoga se cere la tóte oficiile publice. Cu deosebire accentuésa, ca fiitoriulu preotu se functionese catva tempu cá invetiatoru.

Dep. Cosma combate propunerea lui Babesiu din causa ca, avendu comun'a bisericésca a alege pe invetiatori, consistoriele nu voru poté dá fie carui candidatu de preoti si unu postu invetiatorescu.

Sustiene deci tecstulu comissiunei, care este sprijinitu si de Marienescu si de Ionasiu, care accentua de nou, ca candidatii de preotie din Caransebesiu prin propunerea lui Babesiu aru fi eschisi dela dreptulu de a concurá la o parochie, de órece ei, dupa organisarea institutului teologicu eparchialu, nu asculta si studii pedagogice, prin urmare nu potu se aiba calificatiunea ceruta pentru invetiatori.

Pentru propunerea comissiunei mai vorbesce si dep. E. Traila si St. Iosifu, care sustiene ca, prin o dispositiune, ca cea propusa de Babesiu, statulu invetiatorescu s'ar privi numai cá unu periodu de trecere la parochie, si ca prin urmare nici odata nu amu ajunge a avé o clasa de invetiatori harnici. Ca-ci invetiatoru harnicu se póte face cineva numai prin o pracsa mai indelungata.

Dep. Hanea combate parerea lui Iosifu, aratandu din esperienti'a sa, ca candidatii de preotie, chiaru si candu au avutu o pregatire mai pucina, prin aceea, ca au fostu si invetiatori s'au calificatu de preoti cu multu mai harnici, decatu de cei cu pregatire mai multa, dér' cari n'au fostu invetiatori.

De acésta parere e si cav. de Puscariu, pe candu dep. Mangra sustiene parerea comissiunei, objectandu lui Hanea ca, déca clericii, cari n'au fostu si invetiatori, n'au fostu preoti asia harnici, ca cei ce au ocupatu vr'unu postu de invetiatoru, vin'a ar fi a institutului, care nu a pregatitu pre candidati destulu de bine.

Dupace presidiulu atrage atentiunea congresului asupra faptului, ca, prin cererea pracsei de 3 ani cá invetiatoriu clericii usioru aru vení in positiunea de a nu-si aflá dupa acestu tempu parochie si a fi asentati la militie, mai departe asupra inpregiurarei ca candidatii de preotie cá invetiatori aru trebui se contribue la fondulu de pensiune pentru invetiatori, fara cá ei se aiba vr'unu folosu din aceste contribuiri, si dupa ce Babesiu ca propunatoru isi apera inca odata propunerea sa, se incheie desbaterea si punendu-se propunerile la votu, propunerea lui Babesiu, respective a proiectului, cade cu 27 contra 28 voturi, cari au sustienutu propunerea comissiunei.

Totu la acestu § alu I dep. V. Babesiu face amandamentulu, ca pentru parochii de clasa I-a se nu se céra cu rigóre calificatiunea pregatitóre de 8 clase gimnasiale, ci in casu de harnicie notoria, si candu se va dovedi pe deplinu, ca unu barbatu óre-care a binemeritatu pentru biserica si scóla, chiar' déca nu va avé calificatinea de 8 classe gimnasiale séu reale, se aiba dreptulu de a concurá la parochie de clasa I-a.

Acestu amandamentu da ansa la o desbatere indelungata, in care Cosma si Iosifu combatu cu multa abilitate parerile lui Babesiu, cari ar lasa usi'a deschisa la multe abusuri; ér' dep. Rotaru si Al. Popoviciu sprijinescu propunerea acestuia.

In urma punendu-se amandamentulu lui Babesiu la votu, elu se primesce de congresu cu o maioritate insemnata.

Fiindu tempulu inaintatu, siedinti'a procsima se anunci'a pe mane la 9 óre. La ordine continuarea desbaterei proiectului pentru regularea parochieloru.

Cu acestea siedinti'a se incheie la 2¼ óre d. pr.

(Va urmá.)

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

Fagarasiu, in 20 Novembre 1878. Cunoscutulu Paulu Moricz aflà cu cale a renuntia la mandatulu dela Fogarasiu, unde fusese alesu cu spese enorme si a primi unu mandatu din altu cercu electorale. Asia noi in 28 Novembre a. c. vomu avea érasi alegere de deputatu pentru diet'a ungurésca. Fi-va alegerea noua mai seriósa? Ori cà se voru compromite éra si persóne de care te dóre in sufletu? Abstractiune facuta de orice opiniune politica, de activitate si passivitate, ar fi fórte de doritu cá se ajunga si acésta tiéra, in càtu actele de alegeri, atàtu de susu tînute la popórale civilisate, se nu mai fia inferate de ómeni cá Orbán si de mai multe diarie numai cá nesce comedii; cà-ci in adeveru lucrulu stà asia, cà chiaru si ómenii cei mai simplii tînu alegerile numai de comedia, la care se mananca, se bea si se facu batai, cu diferintia, ca pe candu acolo publiculu platesce pentru cá se védia si se se desfateze

in jucariele comedióse, aici platescu inscenatorii de „comedii“ publicului si inca multu, ca se iia parte la densa.

Cine se fia candidatulu? se intréba fie-cine; se aude numele faimosului I. Benedek, juratului inamicu alu numelui si neamului romanescu, apoi alu lui M. Kopocsany si Kosi; insa nu se crede ca voru mai fi in stare se candideze, dupa ce alegerile trecute iau costatu sume relative fórte mari.

Acum se voru multiumi a face servicii de cortes pentru care va plati mai bine.

Candidatu si alesu la noi, cá mai in tóte cercurile electorali din Transilvania, va fi acela pe care 'lu voru inpune dela B.-Pesta, cà-ci nici mediulócele nici pressiunea nu lipsesce.

Astadi se ascépta din secuime sosirea lui Popp Alajos, care cum se aude voiesce a candida; cà-ci cum diseiu, din Comitatulu nostru nici unu magiaru nu mai cutéza a candidá, éra romanii se retragu in sensulu conclusului conferentiei din Sibiiu.

Se speramu cà afara de persónele oficiali numai acei alegatori voru merge la urna, pe cari afara de spirtulu jidovescu, nu i mai misca nimicu.

Societatea academica romana.

Sessiunea anului 1878.

(Urmare.)

Siedinti'a dela 21 Septembre.

La ordinea dilei: continuarea discussiunei raportului comissiunei despre manuscriptulu „Tieranulu romanu“ venitu la concursulu premiului Nasturelu:

Raportulu asupr'a manuscriptului „Tieranului romanu.“

Domniloru! In sessiunea anului trecutu 1877 comissiunea numita de societate a propune si a reglemantá premiele, ce urmésa a se dá din fondurile fericitului intru memoria C. Nasturelu Herescu, a propusu si societatea a aprobatu pentru anulu 1878, in care ne aflamu, cá tesa pentru premiulu din seri'a A, „Tieranulu romanu,“ disertatiune asupr'a starei sale morale, intelectuale, sociale, economice si politice. Dupa publicatiunile facute anulu acest'á s'au si presentatu doue manuscripte, indicate prin raportulu delegatiunei sub literele B si C. Acelu sub liter'a C n'a fostu depusu in intregimea lui chiaru la inceputu, in diu'a ficsata prin publicatiunea concursului; pentru acést'a unulu din membrii comissiunei, d. N. Ionescu, a fostu de opiniune a 'lu primí, ronduri-ronduri, dupa cum autorulu seu s'a inlesnitu a'lu decopiá, nepotendu face din acést'a unu motivu de escludere, pe catu tempu comissiunea a avutu tempulu de a'lu cercetá, considerandu, ca o parte esentiala a sositu la tempulu cuvenitu si apoi inca mai tardiu, apretiandu valórea intrinseca, care s'a observatu in elu. Intemplarea a adusu, cá acelasiu membru, care in comissiunea din 1876 a conceputu si a propusu tes'a acést'a, se ajunga astadi a fi raportorulu dv. asupr'a elaborateloru venite la concursu, dupa deplin'a intielegere, ce a avutu cu ceilalti membri din comissiune, d-nii Odobescu si Aurelianu.

Voiu incepe dér' cu primulu manuscriptu lit. B. Acest'a pórta titlu de „Memoriu asupr'a starei morale, sociale si economice in Romani'a.“ Titlulu insusi ar' fi potutu cá dela inceputu, fara nici o observatiune, se ne faca a respinge acestu manuscriptu, dér', insuflati de semtiementulu acel'a, ca este bine a incuragiá nobilele ocupatiuni in generatiunea nóstra, 'i-amu datu tóta atentiunea posibila. Din lectur'a lui si chiaru din tabl'a de materii amu vediutu, ca autorulu n'a lucratu la oper'a acést'a tocmai in scopulu de a concurá la tes'a nóstra; ca-ci, déca ar' fi avutu asemenea intentiune, ar' fi aflatu din lectur'a Analeloru nóstre tendinti'a si spiritulu, care ne-a dictatu a propune tes'a acést'a. Lucrarea s'a inbraciosiéza unu campu destulu de intinsu de teorii si consideratiuni generale asupr'a tierei; cu tóte acestea pentru noi are lips'a aceea, ca nu corespunde la subjectu, si astfeliu nu póte se concure la premiulu Nasturelu.

Se viu acum la manuscriptulu liter'a C. Autorulu incepe printr'o introductiune, in care arata in trasuri generale, cum s'a constituitu si organisatu tóte statele civilisate, analiséza oper'a de colonisare a Daciei, determinandu caracterulu ei propriu, aretandu diferenti'a intre constituitiunea popóraloru barbare si intre aceea, ce caracterisá cetatieni'a romana introdusa in Daci'a dupa cucerire, determina origin'a proprietatiei fonciarie in mici portiuni egale (fundus) inpartite printre colonisti; studiéza formatiunea nationalitatiei romane, combatendu pe autorii moderni, cari sustienu, ca Aurelianu a retrasu poporatiunea romana din Daci'a; sustiene, ca „in Daci'a fiinti'a intréga romana a prinsu radecini adenci, cu tóta energi'a, de care numai ea potea fi capabila,“ si ca continuitatea poporatiunei si a traditiuniloru romane n'a fostu niciodata intrerupta in tierile nóstre, si conchide printr'o repede ochire asupr'a sórtei poporatiuniloru rurale din provinci'a Daci'a, dela invasiunea barbariloru pana la inceputulu secolului XIII; contesta dominatiunei germane si hune ori-ce inriurire asupr'a fiintiei romane a colonistiloru, dér' atribue popóreloru, cari au fostu in contactu neintreruptu cu romanii, slaviloru, bulgariloru, unguriloru, intru catva si cumaniloru, óre-care influintia asupr'a datineloru, limbei, institutiuniloru si numiriloru topice de riuri, sate, localitati etc.

Dupa introducere se venimu la partea I a operei. Acést'a e consacrata istoriei claseloru rurale, dela fundarea principatului muntenu si pana astadi. Constata urmele unei poporatiuni romane de-a stang'a Dunarei prin operele autoriloru bizantini si prin documente contemporane: constituirea ei in mici domniate séu chinezate inca la inceputulu secolului XII, care continua a esiste si sub domniele lui Tugomiru, Alecsandru si Vladislau Basarabu, carele, prin contopirea domniateloru si chinesateloru si prin victorii reportate asupr'a popóraloru vecine, facu possibila viéti'a propria de statu, manifestatiunea organica a poporului. Esplorandu terenulu acest'a, autorulu studiéza pasu cu pasu originele natur'a si relatiunile proprietatiloru, aretandu pe base de documente, cate feliuri de sate au fostu in trecutu, originea si organisatiunea sateloru mostenesci, domnesci, boieresci, monastiresci, precum si a celoru numite slobozii, avendu mereu cá punctu de mira conditiunea sociala a locuitoriloru tierani.

Doue capitole, II si III, sunt consacrate starei tieranului in secolii XIV si XV, aretanduse clasele, ce constituiau atunci poporatiunea agricola, sarcinele, ce o apasau, legaturile dintre proprietari si tierani, varietatile proprietatiei hereditarie si proportiunea, iu care ea se afla distribuita in societate.

Capotolulu IV imbracisiéza secolulu XVI. Dispunendu de unu mare numeru de documente, pe cari le utilisza cu suficientia, scotiendu la lumina situatiuni si fapte, ce 'i permitu a urmari pasu pe pasu alunecarea tieraniloru liberi si proprietarii spre vecinia séu iobagia. Aici nu pregeta de a tractá si despre conditiuni variate ale proprietariloru mici séu mosneni, alu caror'a numeru era considerabilu: modulu cum stapaneau ei si inpartieau pamentulu intre densii, inpositele ce 'i apasá, si care avura de consecuentia emigratiunea loru in tierile vecine si vendiarea loru catra boieri in conditiunea servila de vecini séu romani, forméza notiunile cele mai interesante si mai serióse. Cercetandu apoi originea veciniloru séu locuitoriloru din satele boieresci si monastiresci si a poslusniciloru (séu a celoru inclinati in serviciulu cuiv'a) conditiunea loru sociala, drepturile si datoriile reciproce dintre ei si stapanii loru, ajnnge la actulu numitu legatur'a lui Michaiu Vitézulu, pe care 'lu analiséza din puncturi de vedere cu totulu noue. Capitolulu se incheia cu descrierea ocupatiuniloru si traiulu tieraniloru in secolulu XVI, a starei loru economice, morale si intelectuale din acea epoca.

(Va urmá.)

Sciri diverse.

— (Necrologu.) In 18 l. c. s'au inmormentatu in Vien'a candidatulu de profesura Ilarionu Munteanu, din Bucovin'a, oficiaru de reserva, care a muritu in urm'a raneloru sale primite in sangerós'a lupta dela Sencovici. Fia-i tierin'a usióra si memori'a binecuventata!

— (Societatea literara-bisericésca „Alessi-Sincaiana“ a teologiloru romani din Gherl'a,) conformu statuteloru sale, se constitui pre acestu anu — alu X-lea alu esistentiei sale — in modulu urmatoriu: Presiedinte: Gerasimu Domide; vicepresiedinte: Emiliu Lobontiu; notariu alu corespondintieloru: Pamphiliu I. Grapini; casariu: Iuliu Anceanu; bibliotecariu: Ioane D. Neamtiu; notariu alu siedintieloru: Paulu Chit'a; archivariu: Mateiu Popu; controloru: Nicolau Avramu.

Totu-odata esprima cea mai caldurósa multiumita Domnului Alesandru Romanu, professoru la Universitatea din Pest'a, precum si Domnului Aloysiu Vladu de Seliste, jude la tribunalulu reg. din Pest'a, pentru interesulu manifestatu societatiei nóstre, prin marinimós'a donatiune a mai multoru opuri literare pretiose. — Nu potemu a nu esprime cea mai profunda multiumita si Domniloru Redactori ai foiloru: „Biserica si scóla“, „Economulu“ si „Foi'a scolastica“, si „Revista scientific'a“, pentru gratificatiunile amintiteloru fói rogandu'i totu una data, cá se binevoiésca a ne impartasi si pre venitoriu de acestu favoru.

Gherl'a, la 22 Novembre 1878.

Gerasimu Domide, presiedinte. Pamphiliu I. Grapini not. corespond.

— (Mórte tragica.) In Sárbogárdu a fostu ingropatu nu de multu unu barbatu june, care suferindu de o batatura la picioru (ochi de gaina) si-au operatelu insusi inse asia de reu, ca de atuncea i-au remasu o rana nevindecata. Inainte cu cateva luni, acea rana incepu se-lu incomodese intr'unu modu neplacutu, picioru i se umfla si umflatur'a se trase totu mai susu pana i se umfla intregu corpulu si i causa mórtea neferitu citului. Se póte ca instrumentulu, cu care si-au taiatu elu batatura se fi fostu ocsidatu si asia din nebagare de séma séu ignorantia si-au inveninatu ran'a si prin aceea totu sangele.

— (Patru gemeni.) In Ernacu, districtulu Diacovaru, o femeie a nascutu in 1 Augustu patru copii trei feciori si o féta, dintre cari unu fecioru a muritu éra ceilalti trei se afla sanetosi. Femei'a este de 30 ani si in 10 nasceri au facutu 14 copii.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vien'a, 25 Novembre

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.57 c
Moneta de 20 franci	„	9.33 ,
Imperialu rusescu	„	9.30 ,
Moneta germana de 100 marce	„	57.70 ,
Sovereigns englesi	„	12.— ,
Lira turcésca	„	11.— ,
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	100.— ,

Castigulu celu mare event. de **375,000 Marci.**

Anunciu de **Norocu !!!**

Castigurile sunt garantate de Statu.

Invitare la parteciparea sortilor de castigu

alu marei loterie de bani, garantata de Statulu Hamburg, in care castigurile sicure trebue se fia de preste

7 milióne 790,000 Marce.

Castigurile acestei loterie favorabila de bani, care conformu unui planu fiesu cuprinde numai 82,500 losuri, sunt urmatórele si adeca:

Castigul celu mai mare este eventualu de: **375,000** Marce.

1	Premíe de	250,000 Marce	304	Castiguri à	2000 Marce
1	Castigu à	125,000 Marce	3	Castiguri à	1500 Marce
1	Castigu à	80,000 Marce	10	Castiguri à	1200 Marce
1	Castigu à	60,000 Marce	502	Castiguri à	1000 Marce
1	Castigu à	50,000 Marce	621	Castiguri à	500 Marce
1	Castigu à	40,000 Marce	37	Castiguri à	300 Marce
1	Castigu à	36,000 Marce	675	Castiguri à	250 Marce
3	Castiguri à	30,000 Marce	40	Castiguri à	200 Marce
1	Castigu à	25,000 Marce	36	Castiguri à	150 Marce
6	Castiguri à	20,000 Marce	22850	Castiguri à	138 Marce
6	Castiguri à	15,000 Marce	10	Castiguri à	135 Marce
1	Castigu à	12,000 Marce	1950	Castiguri à	124 Marce
24	Casttguri à	10,000 Marce	75	Castiguri à	120 Marce
2	Castiguri à	8,000 Marce	4	Castiguri à	100 Marce
3	Castiguri à	6,000 Marce	3450	Castiguri à	94 Marce
31	Castiguri à	5,000 Marce	3950	Castiguri á	67 Marce
61	Castiguri à	4,000 Marce	35	Castiguri à	50 Marce
4	Castiguri à	3,000 Marce	3950	Castiguri à	40 Marce
			3950	Castiguri à	20 Marce

Aceste castiguri ajungu in 7 serii in pucine luni la o tragere sigura.

Prima tragere a castiguriloru'este ficsata **oficiosu** pe diu'a de

11 si 12 Decembre a. c.

si costa (52) 2—4

intregulu losu originalu numai 3 fl. 40 cr. v. a.,
unu diumetate de losu originalu numai 1 fl. 70 cr. v. a.,
uun patraru de losu originalu numai — fl. 85 cr. v. a.

Aceste losuri originale garantate prin Statu, (e'ra nu promesse oprite) se espedésa pre langa tramiterea francata a pretiului, chiaru in cele mai indepartate regiuni.

Fiacare partecipatoru primesce fara ca se me provóce dela mine gratis pre langa **losulu seu originalu** si **planulu originalu provediuiu cu marc'a Statului** si indata dupa tragere si **list'a oficiosa** a trageriloru.

Platirea si espedarea baniloru castigati

la interesenti se face din partea mea **directu, promptu si cu cea mai mare discretiune.**

Orice comanda se pote face simplu prin **asemnatiune — mandate — de posta.**

Se se adresese deci cu tóta increderea la

Samuel Heckscher senr.,

Banchieru si comptoaru de cambii in **Hamburg.**

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura se curéza siguru prin

Allopulu de plante Schneeberg a l. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea medicului, si se capeta de la **Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen.** Suculu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de **grumazu** si **pieptu, grippa, ragusiéla, tusa** si **trógna.** Multi cumperatori marturisescu, ca numai sucului acestui-a au a-si multiumí somnulu placutu.

Escellentu este suculu acest'a, cá preservativa pe **tempu negurosu si aspru.**

In urm'a gustului fórte placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce sufere de plumani inse, o trebuintia; cantaretieloru si oratoriloru cont'ra vocei inchise séu ragusîte, unu midilocu necesariu.

Multime de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovéda despre effectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. **Oppolzer**, rectorulu magn. la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosesce cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescrisu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia mesura, in câtu me temeam cà nu cumu-va se se innece; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atâtu de debilu, in câtu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomendatu allopulu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata dupa intrebuintiarea primei sticle a mai incetatu tus'a, dupa a dou'a sticla cautá bene afora copilulu, a venitu la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câtev'a dile, prein midiloculu acest'a, de o tus'a mare si ragusiéla.

Deci cu multiamita sincera estradau acestu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partîle prein omenimea suferinda.

Flatz, 6. Martiu 1855.

Anton Just. **Laurentiu Scheibenreif,** primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite càtu mai in graba inca 4 sticle dein renumitulu D-tale Allopu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle aflu cà dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micsioréza pre di ce merge, pentru ace'a me adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatá dein celu mai próspetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopulu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórte usiuratoriu pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandatu in casuri de astfeliu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. **Feschl.**

D-lui **L. Cantily,** apotecar in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desiertu diferite midilóce pentru dorerea de pieptu, de carea suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopulu de plante Schneeberg anunciatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antaiu exemplariu amu sentîtu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acésta medicina minunata, sanetatea mi se restaurà pe deplinu. Multiamindu-si Dlu meu, din tóta ânim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857. **W. J. Pock.**

Domnulu meu! (21) 26

Dupa-ce prin intrebuintiarea allopului d-tale amu scapatu cu totulu de tusea mea si de ragusiél'a impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odata in urmarea binefacutóreloru resultate ale acestui allopu minunatu de plante miam recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu fórte oblegatu a' Ti multiami din tóta anim'a pentru acésta inventiune salutaria, cum si a recomanda acésta medicina probata, dupa a mea convictiune, la toti càti suferu de pieptu si mai vertosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857. **Joanu Bauer.** docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticla. Pretiulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopulu de plante genuinu se mai afla in
Sabiiu: Friedrich Thalmayer, comerciante.
Aradu: F. Tones & Comp.
Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.
Alba-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu.
Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu.
Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.
Sighisiór'a: J. B. Teutsch, comerciante.

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.